

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Пенка Тодорова Кънева

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Педагогически факултет

на дисертационен труд на тема:

„Използване на дигитални инструменти и ресурси за развиване на умения за интерпретация на художествени текстове в профилираните гимназии с интензивно изучаване на английски език“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на

Мария Методиева Генова

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по чужд език – английски език)

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед РД38-338/23.07.2020 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Биографични данни за автора: Мария Генова завършва висшето си образование по английска и руска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1989 година. Веднага след това започва работата си като учител по английски език в ГПЧЕ в град Видин, а по-късно - и във Втора АЕГ в град София, където в момента е главен учител. Целият ѝ трудов път е съпроводен с непрекъснато развитие и надграждане на професионалната ѝ компетентност – постигнала е най-високата, първа квалификационна степен през 2003 г., участвала е в пет езикови специализации в чужбина и в два онлайн курса; развивала е дигиталните си компетентности чрез неколкократно обучения в образователни институции в България, чужбина и онлайн. Проектната ѝ дейност е изключително интензивна – участвала е в 11 проекта, свързани с оценяване на учебни

материали и на качеството на образованието, с изготвяне на учебни материали; била е координатор на два проекта по програма „Коменски“ и на един по програма „Еразъм“.

Всичко това допринася за формирането на експертизата на Мария Генова и изявите ѝ в областта на: рецензирането на учебници, създаването на тестове за външно оценяване, проверката на ДЗИ, координирането на международен изпитен център по английски език, организирането на национални състезания по английски език и други.

Данни за докторантурата: Мария Генова е докторант по научна специалност 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по английски език) към Катедра „Хуманитарно образование“ на ДИУУ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Обучението е осъществено в свободна форма, а дисертацията е написана под ръководството на проф. д-н Росица Пенкова. Трудът е обсъден и насрочен за публична защита от разширен съвет на катедрата и с решение на Департаментния научен съвет на ДИУУ, ДС и ДЕО (Протокол №19/20.07.2020 г.). Процедурата за докторантура е спазена и е в съответствие с нормативните документи на Софийския университет за обучение на докторанти.

Данни за дисертацията и автореферата: Представеният дисертационен труд е с обем от 291 страници, от които 272 страници - основен текст и 104 страници - приложения. Основният текст е структуриран в увод, три глави и заключителна част с обобщения и изводи. Приложенията са представени на електронен носител, като в част А са включени дигитални материали и ресурси на учителя, а в Част Б - дигитални продукти на учениците. Трудът е онагледен с 66 фигури и 51 таблици. Библиографските източници са 257 - на латиница (201) и на кирилица (56); посочени са и 72 официални документа на международни и български институции.

Актуалността на избраната от дисертантката тема за използването на дигитални инструменти и ресурси в гимназиите с интензивно изучаване на английски език произтича от приоритетите за повишаване на грамотността (по отношение на множество компетентности) и дигитализацията, открояващи се в образователните политики на световно, европейско и национално равнище.

В увода Мария Генова посочва факторите, които са я насочили към тази проблематика: нагласите и потребностите на обучаваните в профилираните езикови гимназии; пропуските в програмната документация, регламентираща обучението по чужд език; необходимостта от продължаващо обучение на педагогическите специалисти за работа с ИКТ; липсата на апробирани ефективни технологии, които развиват уменията за интерпретация на

чуждоезикови художествени текстове. Тези фактори могат да се приемат и като аргументи, доказващи необходимостта от подобно проучване.

Авторката прецизно формулира целта си и конкретизира изследователския обект и предмет. Поставя си задачи, адекватни на избраната цел, правилно дефинира хипотезата и се насочва към подходящи изследователски методи. Зададените по този начин параметри на работа са белег за добрата ѝ научна осведоменост, която тя демонстрира и в *първата глава* на дисертационния си труд. След литературен преглед на развитието на възгледите за образователния процес по чужд език чрез художествена литература и дигитални технологии, Мария Генова представя работни дефиниции на основни понятия по темата. Ценното в направения обзор е, че коментираните теории, методи, стратегии и представените ефективни образователни решения са отнесени към актуалното състояние на българската образователна действителност; посочени са както приложимите идеи, така и добрите, но неприложими у нас практики. Авторката умело вплита собствени разсъждения и наблюдения от професионалния си опит сред аргументите, основани на обективни фактори като: нормативни документи и специфика на съвремието. Нещо повече, тя демонстрира умение за самостоятелно мислене и заявява категорично личните си позиции, напр. „скучен сюжет или теми, които са далеч от живота на тинейджърите в XXI век, водят до нежелание или отказ да се четат“ (стр. 56); „мотивиране(то) да се четат екстензивно текстове, написани преди няколко века за носители на езика, това е кауза обречена на тотален неуспех“ (стр. 56).

Във втората глава на труда авторката доказва необходимостта от създаване на нова педагогическа технология за обучение по чужд език чрез анализ на учебната среда, направен по модел на Дубин и Олщайн. Инструментите за събиране на данни за средата са два: ретроспективните бележки, водени от учителя след проведено обучение, и анкетата с обучаваните относно нагласите им към стратегиите на преподаване и учебното съдържание по английски език в XI клас, т.е. взети са под внимание гледните точки и на двете страни: обучавани и обучавачи. Освен с получената информация за състоянието и дефицитите на учебната среда, разработената педагогическа технология е обоснована и с идеята за водещата роля на учителя в процеса на интеграция на дигиталните технологии, и необходимостта той да притежава познания по ИКТ.

При конструирането на педагогическата технология Мария Генова тръгва от сигурния, апробиран в практиката и доказан модел за работа с художествени текстове на Джилийн Лазар, приложим в методиката на преподаване на езика като роден и като чужд. Тя следва етапите на урока, предложени в модела на Лазар, но изпробва ефективността и на свои

методически решения: заменя традиционния лекционен тип подход и сложните метапонятия за анализ на литературен текст с кратки видео презентации в обърната класна стая, дискусии върху презентации на Power Point и дискусии по видео материали; използва филмови версии на художествените произведения, изучавани по време на формиращия експеримент, за да провокира интерес към дискутираната тема; запознава учениците с основни инструменти за анализ на филми, за да им помогне да осмислят сюжета и героите.

Апробираната технология за преподаване на английски език чрез художествена литература, надградена със средствата на дигитални инструменти и ресурси, е сполучливо онагледена с диаграма, съдържаща три еднакво важни и незаменими съставни части: учебна среда, учител, ученик. Подчертано е, че за постигането на съществени резултати е необходимо да има пресечни точки между тях (с. 95, Фигура 2.2.). Технологията е описана ясно и стегнато, като е подчертана възможността за вариативност на някои от елементите, в случай че езиковите умения и дигиталните компетентности на учениците налагат адаптиране на модела. Използваните дигитални ресурси със свободен достъп и дигиталните ресурси, направени от авторката, са поместени в *Приложенията* на дисертационния труд. Представена е матрица на урочен план и подробни планове на уроци от трите етапа с формулирани цели, необходими материали, учебни задачи, организация на проектните дейности и др.

Третата глава е посветена на организацията и съдържанието на експерименталната работа. Информацията относно методологията ѝ съдържа дейностите, проведени на всеки етап от изследването (подготвителен, констатиращ, формиращ, заключителен), използвания инструментариум (анкетни карти, протоколи за наблюдение, скали за самооценка на различни умения, тестове), описанието на участниците (учениците от ЕГ и КГ) и съответните количествени и качествени методи на изследване (включено наблюдение, анкета, тест). Коректно е посочено кои са авторските и кои/от кого са заимстваните елементи на приложения измервателен инструментариум и на обучителната технология.

Авторски е инструментариумът, който Мария Генова прилага в подготвителния етап на изследването, за да проучи нагласите на учениците към учебното съдържание по английски език в XI и XII клас и към стратегиите на преподаване в класната стая. Резултатите я мотивират да изработи и апробира нова педагогическа технология, за да преодолее нежеланието на учениците да изучават класически художествени произведения на английски език. Планирането и осъществяването на експерименталната програма е направено след обработването на данните от констатиращия етап на изследването. Стъпките от

проведането на формиращия експеримент са представени както в алгоритмичен вид – стегнато и последователно, така и с подробно описание на съществените му елементи и внимание към детайлите. Това е особено ценно за образователната практика, тъй като прави приложението на създадения модел от други педагогически специалисти и по други езикови дисциплини достъпно и възможно.

Придобитите умения за интерпретация на художествени текстове са оценени на заключителния етап от експеримента по критерии, показатели и измерители, съобразени със заложените в програмите по чужд език цели. Изборът им е аргументиран, начинът на приложението им на три етапа (тестиране на знания, умения и отношения; самооценяване на литературните компетентности; анкетиране) е подробно обяснен, но представен и в табличен вид за яснота (Таблица 3.20. и Таблица 3.21.).

Обобщените и анализирани данни от всички етапи на експерименталната дейност са позволили на авторката да открие тенденции, да констатира проблеми и да намери решения за тях, да формулира изводи. Изложението е стегнато, но не му липсва задълбоченост и широта, тъй като са налице множество препратки към раздела с таблици и приложения, където са представени подробностите. Тези практико-приложни материали добре илюстрират апробираната образователна технология, доказват автентичността на проведената изследователска работа и осигуряват педагогическата ѝ ползваемост. Проучените литературни източници са адекватни на разработваната проблематика и коректно цитирани. Дисертационният труд е с доказана хипотеза и изпълнени задачи.

Авторефератът вярно отразява съдържанието на дисертационния труд.

Научни приноси: Проведеното от Мария Генова изследване е с неоспоримо значение и доказана ефективност за модернизацията на англоезичното обучение по метода „Езикът чрез литература“ в профилираните гимназии. Приемам напълно формулираните от изследователката научни приноси – три с теоретичен и четири с практико-приложен характер. Те съответстват на постигнатите резултати от изследването ѝ и отразяват оригиналните му идеи.

Публикации и участия в научни форуми: По темата на дисертационния труд са представени шест публикации, от които две са на английски език, поместени в съдържанието на международни електронни списания, и четири са доклади на авторката, изнесени на научни конференции в страната. Мария Генова е приложила и списък с още четири свои публикации на английски език по сходна на дисертационната проблематика. С това напълно покрива и дори надвишава изискванията към докторантското обучение.

Критични бележки, препоръки и въпроси: По мое мнение апробираната и с доказана ефективност педагогическа технология за развиване на умения за интерпретация на художествени текстове е приложима не само в обучението по английски език, а в чуждоезиковото обучение въобще. Елементи от нея могат да бъдат включвани и в обучението по български език и литература в гимназиалните класове. Ето защо препоръчвам на докторантката да издаде учебно помагало, в което да публикува практико-приложните елементи от своя модел и така да го направи достояние на по-широк кръг педагогически специалисти и изследователи.

Заключение: Казаното до тук, ми дава основание убедено да твърдя, че представеният от Мария Методиева Генова дисертационен труд на тема: „Използване на дигитални инструменти и ресурси за развиване на умения за интерпретация на художествени текстове в профилираните гимназии с интензивно изучаване на английски език“ съдържа достатъчни по обем и съдържание научни приноси за методиката на обучение по чужд език (английски език). Постигнатите резултати отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Ето защо давам своя **положителен вот** и предлагам на членовете на уважаемото научно жури **да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Мария Методиева Генова** в област на висше образование: 1. Педагогически науки, Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по чужд език – английски език).

Дата: 30.08.2020 г.

Рецензент:.....
доц. д-р Пенка Кънева